

Катерина Крисовата

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

РОЛЬ МИТНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННІЙ ТОРГІВЛІ

Незаконна торгівля все частіше визнається основною загрозою, яка створює серйозні проблеми для зовнішньоекономічної політики. Парадоксально, що ця сфера охоплює широкий спектр незаконної поведінки – як офлайн, так і онлайн – із шкідливим впливом на низку галузей: військово-промисловий комплекс, фармацевтичну, сільськогосподарську, виробництво споживчих товарів, тютюнових та алкогольних виробів, нафтопродуктів, дорогоцінних металів та багато інших вразливих продуктів до підробки товарних знаків і піратства авторських прав.

Негативні наслідки незаконної торгівлі є різноманітними. Залежно від їхнього прояву, вони можуть наражати споживачів на неякісні, нездорові продукти; позбавити уряди важливих податкових надходжень; збільшення навантаження на прикордонний контроль; призвести до серйозної деградації навколишнього середовища. Індивідуальні схеми торгівлі людьми можуть бути дуже складними, включати низку юрисдикцій і посередників, які діють у мережі пов'язаних незаконних дій. Незаконна торгівля не є злочином без жертв, вона сприяє організованій злочинності, покладається на примусову працю та приносить значні доходи, пов'язані з операціями з відмивання грошей, насичуючи при цьому тіньову економіку.

Митні служби в усьому світі відіграють ключову роль у боротьбі з незаконною торгівлею шляхом проведення перевірок, виявлення та ідентифікації незаконного обігу товарів їх конфіскація. В цьому сенсі митним інституціям важко досягти балансу: з одного боку, очікується, що вони сприятимуть торговим потокам шляхом швидкої обробки великих обсягів товарів; з іншого боку, вони повинні переконатися, що ці імперативи «швидкої та легкої обробки» не перешкоджають діям, які необхідні для контролю над незаконною торгівлею.

Незалежно від того, чи то на кордонах, чи то в інших пунктах пропуску, митним установам потрібно зосередити обмежені людські та технічні ресурси на виявленні контрабандних товарів, особливо тих, що несуть небезпеку для життя людей, ефективно запобігати в'їзду, виїзду чи транзиту нелегальних товарів через кордони країни.

Забезпечення ефективного митного простору відіграє важливе значення для боротьби з транскордонною незаконною торгівлею. Підвищення прозорості та підзвітності митних органів має вирішальне значення не лише для оптимізації торгівлі через кордон, але й для ефективного перехоплення незаконних товарів. Всесвітня митна організація (WCO) зазначає, що «митниця особливо вразлива до корупції, оскільки може бути низький рівень нагляду та підзвітності за її контролем і розсудом транскордонних операцій; і ця ситуація

погіршується величезним обсягом і складністю нормативно-правової бази» [1]. Тому добросовісність у митній службі та надійна система боротьби з корупцією є надзвичайно важливими, а сприяння ефективному та стабільному митному середовищу через розширений державно-приватний діалог у транскордонних процесах може продукувати значні переваги для суспільства.

Відповідно до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Kyoto Convention) і Системи рамкових стандартів із забезпечення безпеки та сприяння глобальній торгівлі (SAFE) відбувається заохочення митних служб до співпраці та встановлення мережових домовленостей між митницями з метою сприяння безперешкоди переміщенню товарів через безпечні міжнародні ланцюги поставок [2].

Окрім цієї надзвичайно важливої співпраці, не менш важливо, щоб митні органи співпрацювали з іншими правоохоронними установами, а також з регуляторними органами, які можуть допомогти у визначенні законності товарів. Ця міжвідомча співпраця має вирішальне значення для обміну даними та інформацією в реальному часі про підозрілі партії товарів, а також про імпортерів/експортерів.

Водночас, співпраця з власниками прав інтелектуальної власності також має вирішальне значення для кращого виявлення незаконних товарів, особливо підробок. Правовласники володіють широкими знаннями про свою продукцію, маршрути постачання, авторизованих операторів, імпортерів, експортерів і країни високого ризику або пункти транзиту [3, с. 1252]. Ця інформація є важливою для розробки та вдосконалення систем управління ризиками, що дозволяє митним органам ефективніше ідентифікувати та перехоплювати контрафактні товари.

Отже, в сучасних умовах важливо збільшити внутрішню координацію та обмін оперативними даними для формування ефективних робочих моделей на основі систематичного обміну інформацією. Щоб отримати повне уявлення про незаконні мережі та їх динаміку, необхідно використати, надати спільний доступ і перевірити інформацію, отриману з кількох наборів даних конкретних установ і відомств. Очевидно, що подальша цифровізація діяльності митних інституцій сприятиме виявленню та запобіганню незаконному переміщенню товарів через державні кордони, особливо тих, які чинять колосальну шкоду суспільству.

Список використаних джерел:

1. Integrity Development Guide. 2021. World Customs Organization. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/integrity_instruments-and-tools/integrity_guide.pdf?la=en
2. Illicit trade report. 2022. World Customs Organization. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/illicit-trade-report/itr_2022_en.pdf?db=web
3. Baatour K., Hamdi Kh., Guenichi H. National intelligence and illicit trade: a cross-country study. *Journal of Financial Crime*. 2023, № 5, p. 1243–1263.